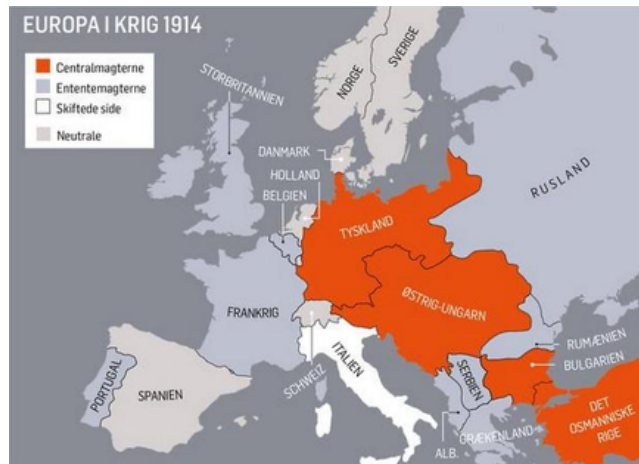


Alliancer i 1. verdenskrig



Ententemagterne (Trippelententen)

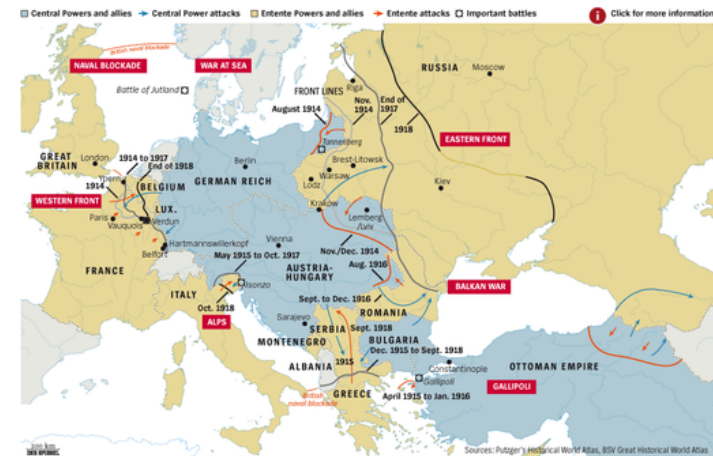
- Frankrig og Rusland indgik en alliance i 1890'erne for at modstå Tysklands magt.
- Storbritannien tilsluttede sig gennem aftaler med Frankrig (1904) og Rusland (1907), hvilket skabte Trippelententen.
- Senere sluttede også Belgien, Serbien, Japan, Italien, Rumænien, Kina, USA og flere kolonier og latinamerikanske lande sig til.

Centralmagterne

- Bestod først af Tyskland, Østrig-Ungarn og Italien.
- Da krigen brød ud, skiftede Italien side til Ententen.
- Senere sluttede Det Osmanniske Rige (Tyrkiet) og Bulgarien sig til.

©faghylden.com

Vest- og Østfronten



Vestfronten

- Gik fra Belgien gennem Nordfrankrig til Schweiz, hvor Tyskland kæmpede mod Frankrig, Storbritannien og senere USA.
- Krigen var stillestående i skyttegrave med mudder, rotter og kendt for store slag som Somme, Verdun og Ypres.

Østfronten

- Strakte sig fra Østersøen gennem Polen til Sortehavet, hvor Tyskland og Østrig-Ungarn kæmpede mod Rusland.
- Her bevægede fronten sig mere frem og tilbage, men Rusland led store tab på grund af dårligt udstyr trods mange soldater.

Våben og teknologi



Første verdenskrig: en moderne krig med nye våben.

- Maskingeværer kunne skyde mange skud hurtigt og gjorde det svært at storme fjendens linjer.
- Artilleri (store kanoner) stod for de fleste dødsfald og ødelagde skyttegrave.

Nye våben:

- Giftgas (klor- og sennepsgas) kunne kvæle eller blinde soldater.
- Kampvogne kunne køre over pigtråd og skyttegrave.
- Fly blev brugt til at spejde, bombe og kæmpe i luften.
- Tyske ubåde sænkede mange handelsskibe.

Disse våben gjorde krigen mere dødbbringende end nogen tidligere konflikt.

©faghylden.com

Den russiske revolution



Rusland før og under revolutionen

- Før 1917 var Rusland et zarstyre med mange fattige bønder og utilfreds befolkning efter nederlaget mod Japan.
- Under 1. verdenskrig blev situationen værre: store tab blandt soldater, mangel på mad og varer, og folk mistede tilliden til zaren. I 1917 blev zaren tvunget til at gå af, og bolsjevikkerne under Lenin tog magten.

Rusland trækker sig ud af krigen

- Efter magtovertagelsen indgik Rusland våbenhvile og fredsftale i Brest-Litovsk (1918), hvilket gav Tyskland mulighed for at flytte soldater fra øst til vest.
- Samtidig gik USA ind på Ententens side og hjalp dem til at vinde krigen.

Mordet i Sarajevo



Hvad skete der?

- 28. juni 1914 blev Franz Ferdinand, arvingen til Østrig-Ungarns trone, myrdet i Sarajevo.
- Mordet blev udført af Gavrilo Princip fra den serbiske nationalistiske gruppe Den Sorte Hånd.

Hvorfor skete det?

- Mange bosniere ville have, at Bosnien skulle tilhøre Serbien.
- Nationalistiske grupper kæmpede mod Østrig-Ungarns styre.

Konsekvenser

- Mordet udløste en krise mellem Østrig-Ungarn og Serbien. Østrig-Ungarn erklærede krig, og alliancer blev trukket ind.
- Dette blev startskuddet til 1. verdenskrig.

©faghylden.com

USA går ind i krigen



Hvorfor gik USA ind?

- USA var oprindeligt neutral, men blev vrede over Tysklands ubegrænsede ubådskrig, især over sænkningen af Lusitania (1915).
- USA ønskede også at støtte Ententemagterne økonomisk og politisk.

Hvornår gik USA ind?

- USA erklærede krig mod Tyskland den 6. april 1917.

Betydning for krigen

- Flere amerikanske soldater blev sendt til vestfronten i Europa.
- USA bidrog med frisk styrke, ressourcer og moral til Ententemagterne.
- Indtræden af USA hjalp med at tippe krigen til Ententemagternes fordel.

Våbenstilstanden – 11. 11 1918



Årsager til våbenstilstanden

- Ententen fik overtaget gennem USA's indtræden, 100-dages-offensiven og den britiske søblokade, mens Østrig-Ungarns sammenbrud og oprør i Tyskland tvang tyskerne til at søge fred.

Våbenstilstanden (11. november 1918)

- Tyskland bad om fred og underskrev våbenstilstand i Compiègne, som afsluttede 1. verdenskrig.

Konsekvenser af krigens afslutning

- Krigen var slut, men millioner var døde eller sårede.
- Tyskland måtte senere acceptere hårde fredsbetingelser i Versaillestraktaten.
- Europas politiske landkort blev ændret, og nye stater opstod.

Folkemordet på armenierne



Baggrund

- Folkemordet på armenierne skete i Det Osmanniske Rige under 1. verdenskrig (1915–1916). Armenierne, en kristen minoritet, blev mistænkt for at støtte Rusland.

Forfølgelse

- Regeringen beordrede masseudvisninger fra Anatolien. Mange blev sendt på døds marcher mod den syriske ørken uden mad og vand. Soldater og bander dræbte tusinder undervejs.

Omfang og betydning

- Cirka 1,5 millioner armeniere mistede livet.
- Mange lande anerkender det i dag som folkemord, men Tyrkiet nægter stadig.

Schlieffen-planen



Baggrund

- Schlieffen-planen, lavet af general Alfred von Schlieffen i 1905, var Tysklands strategi for at undgå en tofrontsrig mod Frankrig og Rusland.

Planens idé

- Tyskland ville hurtigt besejre Frankrig ved at angribe gennem det neutrale Belgien, da grænsen mod Tyskland var stærkt befæstet.
- Derefter skulle hæren vendes mod Rusland, som man forventede ville mobilisere langsomt.

Konsekvenser

- Angrebet på Belgien i 1914 fik Storbritannien til at gå ind i krigen.
- Planen brød sammen ved Marne-slaget, og fronten stivnede i en langvarig skyttegravskrig.

Balkankrigene

Balkankrigene (1912–1913)

Balkankrigene var to krige i Sydøsteuropa, hvor Osmannerriget mistede store områder i Europa, Albanien blev en stat, og Serbien blev stærkere, hvilket gjorde Østrig-Ungarn bekymret.

1. Balkankrig

Serbien, Bulgarien, Grækenland og Montenegro gik sammen mod Osmannerne. Efter 7 måneder sluttede krigen med Londontraktaten, som afsluttede Osmannerrigets 500-årige styre på Balkan.

2. Balkankrig

Bulgarien var utilfreds med fordelingen af Makedonien og angreb sine tidligere allierede, men blev slået tilbage. Rumænien og Osmannerne erobrede flere områder, og ved Freden i Bukarest mistede Bulgarien det meste af, hvad de havde vundet i første krig.

Betydning

Balkankrigene ændrede magtbalancen på Balkan, styrkede Serbien, og øgede spændingerne mellem Serbien og Østrig-Ungarn, hvilket blev en vigtig baggrund for 1. verdenskrig.

Slaget ved Marne



Franske soldater under slaget ved Marne

Baggrund

- Første store slag på Vestfronten i Frankrig.
- Tyskland fulgte Schlieffen-planen, som skulle forhindre en tofrontskrig mod Frankrig og Rusland.

Slaget

- Startede september 1914 og varede næsten en uge.
- Tyskland forsøgte at erobre Paris.
- Franske og britiske styrker stoppede fremrykningen.
- Franske soldater blev kørt til fronten i parisiske taxier.

Resultat

- Tysklands fremrykning blev stoppet, og Paris blev reddet fra erobring.
- Begge sider gravede sig ned i skyttegrave, hvilket blev starten på den lange og stillestående skyttegravskrig på Vestfronten.

Slaget ved Verdun



Baggrund

- Tyskland ville angribe Verdun for at knække den franske hær.

Slaget

- Startede den 21. februar 1916 og varede 10 måneder.
- Tyskerne indledte med et massivt artilleribombardement.
- Franske soldater blev roteret ind og ud, så hele hæren deltog i forsvaret.
- Verdun blev et symbol på fransk mod med mottoet: "De skal ikke passere!"

Resultat

- Ingen side vandt, men Tyskland opnåede ikke at knække Frankrig. Omkring 700.000 dræbte og sårede. Slaget blev et symbol på Første Verdenskrigs ekstreme ødelæggelser.

Slaget ved Somme



Baggrund

- Slaget blev sat i gang af briterne og franskmændene for at lette presset på den franske hær ved Verdun.
- Målet var at bryde gennem de tyske linjer på Vestfronten.

Slaget

- Startede den 1. juli 1916 med en ugelang britisk artilleribeskydning og varede til november.
- Den første dag blev den blodigste i britisk militærhistorie – ca. 60.000 britiske tab.
- For første gang blev kampvogne (tanks) brugt i krig.

Resultat

- Ingen afgørende sejr, men tyskerne blev hårdt svækket.
- Omkring 1 million soldater dræbt eller såret i alt.

Slaget ved Gallipoli



Baggrund

- Ententemagterne angreb Gallipoli (Tyrkiet) for at åbne en vej til Rusland og svække Tyrkiet.

Slaget

- Startede i april 1915 med landgang på Gallipoli og varede til januar 1916.
- Soldaterne mødte hård modstand fra tyrkiske styrker.
- Kampene blev langvarige og blodige, og soldaterne led under sult, sygdom og hårdt vejr.

Resultat

- Ententemagterne måtte trække sig tilbage uden at opnå deres mål.
- Omkring 250.000 soldater blev dræbt eller såret.
- Slaget blev et symbol på mod og udholdenhed, især for Australien og New Zealand (ANZAC-dagen).

Hjemmefronten



Baggrund

- Mange troede på en kort krig, men snart manglede våben, mad, og priserne steg.
- Regeringerne overtog styringen af råvarer, indførte rationering og arbejdede tæt med virksomheder og fagforeninger for at sikre krigsproduktionen.

Hjemmefrontens liv

- Kvinder, unge og ældre arbejdede i industri, landbrug og service, mens mændene var ved fronten.
- Familier led under knaphed, og propaganda blev brugt til at opretholde moral.

Konsekvenser

- Livet var hårdt, mange mistede familiemedlemmer.
- Kvinder fik nye roller, som senere styrkede kvinders rettigheder.
- Storbritannien og Frankrig klarede sig bedst, mens Rusland kollapsede, og Centralmagterne måtte bruge tvang.

Årsager til 1. verdenskrig

Nationalisme:

Tysklands ønske om at være Europas førende og Frankrigs hævnthirst efter nederlaget i 1870 skabte spændinger, mens Serbiens planer om at samle slaviske folk truede Østrig-Ungarn og skabte uro på Balkan.

Imperialisme:

Storbritannien og Frankrig havde store kolonier, mens Tyskland ønskede flere, hvilket skabte mistillid og konflikter.

Militarisme:

Stormagterne, især Tyskland og Storbritannien, oprustede flåderne, og krig blev betragtet som uundgåelig og planlagt i detaljer.

Alliancer:

Tripelalliancen (Tyskland, Østrig-Ungarn, Italien) og Ententen (Frankrig, Rusland, Storbritannien) gjorde, at en lokal konflikt hurtigt kunne udvikle sig til storkrig.

Mordet i Sarajevo:

I juni 1914 blev tronfølgeren Franz Ferdinand myrdet af en serbisk nationalist, hvilket fik Østrig-Ungarn til at gå mod Serbien, Rusland støttede Serbien, Tyskland støttede Østrig-Ungarn, og snart deltog også Frankrig og Storbritannien. Mordet udløste dermed krigen.

Krigens forløb



1914

- Tronfølger Franz Ferdinand myrdes i Sarajevo.
- Østrig-Ungarn erklærer krig mod Serbien.
- Tyskland erklærer krig mod Rusland og Frankrig og invaderer Belgien (Schlieffen-planen).
- Storbritannien går ind i krigen.
- Angrebet gennem Belgien ender i fastlåst front fra Nordsøen til Schweiz → skyttegravskrig.

1915

- Tyskland bruger for første gang giftgas og ubåde.
- Italien går ind på Ententens side.

1916

- Store slag på Vestfronten: Verdun og Somme.
- Kampvogne bruges for første gang.

1917

- USA går ind på Ententens side.
- Rusland bryder sammen pga. februar- og oktoberrevolutionen og trækker sig ud af krigen.
- Krigen breder sig til Mellemøsten og Afrika.

1918

- Tyskland sætter alt ind i et stort forårsangreb, men bliver stoppet.
- Ententen får overtaget med hjælp fra amerikanske tropper.
- Oprør og sammenbrud i den tyske hær tvinger landet til at underskrive våbenhvilen i november → kampene stopper.

1919

- Versaillesfreden slutter officielt krigen.

©faghylden.com

Krigens konsekvenser

Menneskelige tab

- Cirka 17 millioner døde, inkl. soldater og civile.

Økonomiske konsekvenser

- Store ødelæggelser i Europa, især i Frankrig og Belgien.
- Tyskland måtte betale store erstatninger ifølge Versailles-traktaten.
- Mange lande gik ind i økonomisk krise.

Politiske konsekvenser

- Kejserrigernes fald: Tyskland, Østrig-Ungarn, Rusland og Osmannerriget mistede magten.
- Nye lande og grænser i Europa og Mellemøsten (fx Tjekkoslaviet, Jugoslavien).
- Fremkomsten af nye ideologier: kommunisme, fascisme og nationalisme voksede.

Sociale konsekvenser

- Soldater hjemvendt med traumer og handicap.
- Kvinder fik flere rettigheder efter at have arbejdet i industrien.

Internationale konsekvenser

- Folkeforbundet blev oprettet for at forhindre nye krige. Samtidig skabte Tysklands ydmygelse og økonomiske problemer grobund for 2. verdenskrig.

Skyttegravskrigen

Symbol på krigen

- Skyttegrave blev symbolet på 1. verdenskrig og strakte sig på Vestfronten ca. 700 km fra Nordsøen til Schweiz.

De første skyttegrave

- De startede som små skyttehuller, senere forbundet til grave. De var ofte lave, dårligt bygget og fyldt med vand. Senere blev de forstærket med sandsække, træ og afløb.

Udbygning

- Skyttegrave fik skyttestillinger, ammunitions- og dækningsrum samt observationsposter. De blev zigzag-formede og bygget i flere linjer, så man kunne fortsætte forsvaret, selv hvis forreste linje faldt.

Ingenmandsland

- Ingenmandsland var området mellem fjendens skyttegrave, som var 100-200 meter bredt og fyldt med pigtråd, spidse pæle og andre forhindringer. Tunneler og små gange førte ud i ingenmandsland, så patruljer kunne sendes ud eller fjendens stillinger sprænges.

©faghjlden.com

Soldaternes liv ved fronten

Forventninger vs. virkelighed

- Mange drog i krig i 1914 med fædrelandskærlighed og forventning om en kort, heroisk krig. I stedet mødte de en lang og brutal industriel krig med maskingeværer, artilleri og giftgas.

Hverdagen i skyttegravene

- Lange perioder med regn, kulde, kedsomhed og dårlig hygiejne. Mangel på mad og forsyninger. Sygdomme og granatchok var udbredt.

Andre fronter

- I bjergene frøs tusindvis af soldater ihjel. På østfronten gjorde sumpe og skove krigen til et helvede. I Mellemøsten spredte epidemier sig blandt soldaterne.

Utilfredshed og mytterier

- Fra 1916 voksede utilfredsheden i alle hære.
- 1917: Store dele af den russiske hær opløstes, og franske soldater gjorde oprør. Nogle deserterede, lod sig tage til fange eller lemlæstede sig selv.

Pligt og kammeratskab

- De fleste kæmpede videre til krigens ende trods lidelserne. Fædrelandskærlighed, pligt og stærkt sammenhold mellem soldaterne holdt moralen oppe.

Dansksindede sønderjyder

Baggrund

- Sønderjylland (Nordslesvig) var en del af Tyskland efter krigen i 1864. Derfor blev unge mænd herfra tvunget til at aftjene værnepligt i den tyske hær.

Tvangsudskrevet som tyske soldater

- Ca. 30.000 sønderjyder blev sendt i krig for Tyskland. Mange følte sig danske, men havde ingen valg - nægtelse kunne straffes hårdt.

Krigserfaringer

- De kæmpede på alle fronter. Livet som soldat var hårdt, og mange led samme vilkår som andre soldater: kulde, sult, sygdom og dødsfare.

Tab

- Omkring 6.000 sønderjyder døde i tysk tjeneste. Mange familier i Sønderjylland mistede fædre, sønner og brødre.

Loyalitetskonflikt

- Soldaterne skulle kæmpe for et land, de ikke følte sig som en del af. Mange håbede i hemmelighed på tysk nederlag og Sønderjyllands genforening med Danmark.

©faghjlden.com

Novemberrevolutionen

Baggrund

- Tyskland var udmattet efter 4 års krig: sult, nød og store tab. Folk var trætte af krigen og krævede fred og forandringer.

Oprør i flåden

- I oktober 1918 nægtede tyske søfolk at sejle ud i et sidste, håbløst slag mod Storbritannien. Oprøret bredte sig hurtigt til havnebyer og videre til hele landet.

Arbejderråd og soldaterråd

- Arbejdere og soldater dannede råd. De krævede fred, bedre forhold og politiske rettigheder.

Kejserens fald

- 9. november 1918 blev kejser Wilhelm 2. tvunget til at abdicere (træde tilbage). Samme dag blev Tyskland udråbt til republik.

Slut på krigen

- 11. november 1918 underskrev den nye regering våbenhvilen i Compiègne → krigen sluttede.

Betydning

- Tyskland blev en republik: Weimarrepublikken.
- Revolutionen skabte håb om demokrati - men også uro og splittelse i årene efter.